

OCENA

całokształtu dorobku dr hab. Jacka Lipoka , w związku z postępowaniem o nadanie mu tytułu naukowego profesora nauk chemicznych.

1. Podstawowe informacje o Kandydacie

Pan dr hab. Jacek Lipok ukończył studia w roku 1988 na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu, uzyskując stopień magistra chemii. Na macierzystym wydziale w Instytucie Chemii pracował od końca studiów do roku 1995. W 1995 r. obronił pracę doktorską na Akademii Rolniczej w Wrocławiu, uzyskując stopień doktora nauk rolniczych w zakresie agronomii, z specjalności chemia ekologiczna. Po doktoracie rozpoczął pracę w Uniwersytecie Opolskim , gdzie pracuje do chwili obecnej, aktualnie na stanowisku profesora nadzwyczajnego. Stopień doktora habilitowanego nauk biologicznych w zakresie biotechnologii uzyskał w roku 2011 na Wydziale Nauk o Żywności , Uniwersytetu Przyrodniczego w Wrocławiu.

2. Ocena dorobku naukowego

Aktywność naukowa Kandydata od ukończenia studiów do chwili obecnej dotyczy opracowywania i zastosowania metod analitycznych do oznaczania substancji endo- i egzogenne pochodzenia w roślinach i mikroorganizmach. Zgodnie z profilem wykształcenia i zdobywania kolejnych stopni naukowych, łączy w badaniach wiedzę chemiczną z biologiczną i rolniczą, co ułatwiało mu dobór tematyki badań do aktualnych potrzeb ochrony środowiska i biotechnologii. W pierwszym etapie badań zajmował się głównie oznaczaniem biopestycydów , zarówno naturalnie występującymi w przyrodzie jak i syntezowanymi, szczególnie fosfonianami . Równolegle z badaniami nad allelozwiązkami roślinnymi prowadził badania dotyczące oddziaływań pomiędzy herbicydami fosfoniowymi i mikroorganizmami lub owadami. Jako jeden z pierwszych, wspólnie z współautorami opisał w literaturze naukowej możliwość degradacji fosfonianów przez grzyby strzępkowe .

W obszarze zainteresowań Kandydata nie mogło zabraknąć popularnego herbicydu- glifosatu, szeroko stosowanego również w Polsce , w rolnictwie i ogrodnictwie. W tym przypadku jego badania dotyczyły oddziaływania cyjanobakterii (głównie Spirulina i Athrospira) z glifosatem, za co autorzy uzyskali patent w roku 2011, a badania dotyczące występującej w preparacie handlowym izopropylaminy i jej wpływu na wodne autotrofy opisał w czasopiśmie Ecotoxicology and Environmental Safety. Utylizacja związków fosfonianowych przy udziale cyjanobakterii i grzybów strzępkowych była przedmiotem

badania Kandydata w ramach projektu badawczego finansowanego przez Departament Obrony USA. W tych pracach interesująca była nie tylko sama biotransformacja lecz dynamika przemian związków fosforu w warunkach *in vivo* z udziałem sinic. W badaniach zastosowano technikę NMR oraz wysokosprawną chromatografię cieczową, co pozwoliło śledzić utylizację glifosatu bez konieczności usuwania kultur mikroorganizmów.

W ramach współpracy z badaczami z Uniwersytetu w Ferrarze (Włochy) przeprowadził duży cykl badań metabolizmu w kulturach różnych mikroorganizmów. Opracowany przez siebie spektakularny sposób pomiaru, jako niewątpliwą nowość, zastosował w doświadczeniach nad biodegradacją wiązania fosfor – węgiel przez mikroorganizmy, również w zastosowaniu do bioremediacji związków polifosfonowych. Na bazie dużego doświadczenia w badaniach nad przemianami ksenobiotyków fosfonoorganicznych we współpracy z badaczami z przedsiębiorstwa Zschimmer & Schwarz GmbH. (Niemcy) i z Uniwersytetu w Ferrarze przeprowadził szerokie badania nad wpływem aminofosfonowych związków na powstawanie tzw. zakwitów sinicowych. W tym miejscu chciałabym podkreślić, że badania Kandydata nie ograniczały się jedynie do stwierdzenia wpływu ksenobiotyków fosfonowych na cyjanobakterie, lecz wyjaśniał przemiany i utylizację polifosfonianów przez sinice, po usunięciu barier w transporcie tych substancji do wnętrza komórek. Poprzez te badania realizował zagadnienia ściśle związane z metabolomiką, włączając do szeregu innych „-omic” profilowanie fosforowe, jako metodę oceny rozwoju organizmów w warunkach stresu fizjologicznego.

Coraz silniejsze umiejscowienie warsztatu badawczego Pana dr hab. Jacka Lipoka w ocenie różnych czynników , które wpływają na metabolizm organizmów wodnych jest widoczne w kolejnych nurtach jego zainteresowań. Badał relacje pomiędzy cyjanobakteriami i jonami metali przejściowych, stanowiącymi zanieczyszczenie środowiska , jak również prowadził badania przemian substancji naturalnych (np. polifenoli) obecnych w komórkach sinic. W badaniach biotransformacji innych substancji naturalnych zajmował się również terpenoidami. Tego rodzaju trudne, pionierskie badania bioanalityczne wymagały zastosowania szerokiego spektrum technik i metod analitycznych. Imponujący jest warsztat analityczny Kandydata – stosował różne techniki separacyjne: HPTLC, HPLC, LC-MS, GC-MS, GC- FID oraz szereg metod spektralnych: UV-VIS, NMR, FT-IR, metody spektroskopii rentgenowskiej, transmisyjną i skaningową mikroskopię elektronową.

Szerokie badania podstawowe prowadzone również na poziomie komórkowym, realizuje równoległe z badaniami aplikacyjnymi. Badania te dotyczą między innymi mikrobiologicznej degradacji różnych materiałów polimerowych. Zastosowanie do modyfikacji kompozytów polimerowych surowców zawierających mieszaninę związków terpenowych, znacznie poprawiło właściwości użytkowe i trwałość nanokompozytów w warunkach środowiska przyrodniczego. Do ciekawych badań Kandydata należy również zaliczyć jego udział w realizacji projektu badawczo – rozwojowego dotyczącego nowych technologii ekstraktów glonowych , jako komponentów nawozów, pasz i kosmetyków. Badania nad aktywnością przeciwdrobnoustrojową związków boroorganicznych również znalazły uznanie w postaci publikacji w dobrych czasopismach jak; *Bioorganic Chemistry* i w *Journal of Molecular Structure*.

Należy podkreślić, że jego aktywność znacznie wzrosła po habilitacji i to zarówno w dziedzinie badań jak i zdobywaniu projektów , patentowaniu i publikowaniu wyników badań. **Jest współautorem 76 publikacji , w tym 37 w czasopismach z listy filadelfijskiej, prezentował osobiście lub jest współautorem 181 wystąpień konferencyjnych , w tym 18 wykładów na zaproszenie. Indeks Hirscha jego dorobku wynosi $h=10$, a prace Kandydata były cytowane 238 razy.**

Osiągnięcia naukowe Pana dr hab. Jacka Lipoka pozwalają zaliczyć go do uznawanych specjalistów w zakresie badań bioanalitycznych, dotyczących procesów biotransformacji różnych substancji naturalnych i ksenobiotyków przez mikroorganizmy. Stworzył warsztat badawczy oparty o nowoczesne techniki analityczne i zespół dobrze przygotowanych badaczy. Realizuje również interdyscyplinarne prace badawcze z zespołami z innych ośrodków naukowych w kraju i z zagranicy.

3. Udział w projektach badawczych , współpraca międzynarodowa i z sektorem gospodarczym

Pan dr hab. Jacek Lipok wykazuje znaczną aktywność w pozyskiwaniu środków finansowych na działalność badawczą. Brał udział w 10 projektach badawczych , zarówno przed jak i po habilitacji, jako kierownik projektów, koordynator naukowy i kierownik zadań, główny wykonawca lub wykonawca. Były to projekty finansowane przez KBN, NCN, NCBiR, jak również projekty rozwojowe i zamawiane. Był wykonawcą w projekcie koordynowanym przez Jackson State University, a obecnie do roku 2021 jest kierownikiem projektu z NCN OPUS 14 oraz koordynatorem naukowym i kierownikiem zadań UO w projekcie OPUS 13 do roku 2020.

Kandydat nie odbył długoterminowego stażu naukowego , jednak przebywał 7 – krotnie na krótkoterminowych stażach (od 1 tygodnia do 11 dni) w Catholic University College, w Gent, Belgia, w Uniwersytecie of Ferrara , Włochy , które zaowocowały wieloletnią współpracą naukową i wspólnie realizowanymi pracami dyplomowymi studentów polskich i zagranicznych. Przed doktoratem był na 3 tygodniowym stażu w University of Bonn , Niemcy .Prowadzi również współpracę z Institute of Surface Chemistry of National Academy of Science (Ukraina) oraz z Department of Research and Development, Zschimmer & Schwarz. Niezwykle szeroką współpracę naukową prowadzi z różnymi ośrodkami naukowymi w kraju- z Wydziałami Chemicznymi Politechnik : Warszawskiej, Wrocławskiej i Gdańskiej, z Wydziałem Chemii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Uniwersytetem Przyrodniczym w Wrocławiu oraz z Instytutem Nowych Syntez w Puławach. Efektem tej współpracy są 23 wspólne publikacje i postery. Posiada znaczące doświadczenie we współpracy z otoczeniem społecznym

i gospodarczym. Od roku 2014 współpracuje z przedsiębiorstwem AlgaeLabs sp.z o. o w zakresie wytwarzania biomasy mikroalg, a od 2017r. z przedsiębiorstwem Adexbud sp.z o. o w zakresie poszukiwań naturalnych polimerów. Jest współautorem 9 wniosków o udzielenie ochrony patentowej, w tym dla 5 wniosków autorzy uzyskali ochronę patentową. Jest współautorem 6 niepublikowanych ekspertyz oraz 2 opublikowanych prac o charakterze eksperckim, wykonanych na zamówienie instytucji publicznych . W obszarze działań o charakterze eksperckim jest przedstawicielem Wydziału Chemii Uniwersytetu Opolskiego w projekcie „ Utworzenie Międzynarodowego Centrum Badawczo – Rozwojowego UO na Rzecz Rolnictwa i Przemysłu Rolno – Spożywczego –rewitalizacja Królewskiej Akademii Nauk w Prószkowie”. Jest również koordynatorem projektu „ Nauka dla przemysłu – przemysł z nauką” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

4. Działalność dydaktyczna, popularyzatorska i kształcenie młodej kadry

Działalność dydaktyczna jest bardzo ważnym elementem aktywności zawodowej Kandydata. Uwagę zwraca różnorodność tematyki realizowanej w formie wykładów, konwersatoriów czy zajęć

laboratoryjnych, obligatoryjnych i fakultatywnych. Wykłada lub wykładał takie przedmioty jak: Biologia dla chemików, Chemiczne podstawy procesów życiowych, Chemiczne podstawy ekologii, Ekologia populacji, Biotransformacje, Ekologia i biotechnologia środowiska, Podstawy biotechnologii, Spektroskopia NMR, Substancje biologicznie aktywne, Spektroskopowe metody identyfikacji związków organicznych, Biodegradacja i recykling materiałów polimerowych, Nowoczesne metody produkcji żywności. Prowadzi również zajęcia fakultatywne w języku angielskim: Ecological and Environmental Biotechnology, dla studentów zagranicznych w ramach programu Erasmus. Zajęcia dydaktyczne prowadzi dla studentów od I do IV roku studiów, jak również dla doktorantów.

Był promotorem 40 prac magisterskich, 8 prac licencjackich i inżynierskich oraz 13 polsko – belgijskich prac licencjackich w języku angielskim. W ramach działalności dydaktycznej zainicjował i rozwijał współpracę z Catholic University College w Gent i University of Ferrara, co umożliwiło wymianę studentów obu stron. Od roku 2008, jako pełnomocnik dziekana Wydziału Chemii UO pełni funkcję koordynatora międzynarodowej wymiany studentów w ramach programów Erasmus i Leonardo, a obecnie Erasmus+. Od 2012 roku jest opiekunem prężnie działającej Sekcji Studenckiej PTChem.

Na podkreślenie zasługuje również niezwykła aktywność Kandydata w ramach działalności popularyzatorskiej. Wygłosił 29 wykładów popularno – naukowych na zaproszenie organizatorów różnych przedsięwzięć np. Dolnośląskich Festiwali Nauki, Opolskich Festiwali Nauki, konferencji metodycznych dla nauczycieli oraz w ramach programu promującego Uniwersytet Opolski. Był współorganizatorem czterech edycji Opolskiego Turnieju Chemicznego oraz organizatorem dwóch edycji kursu dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych „ Repetytorium z chemii”. Jest również współorganizatorem bloków zajęć tematycznych (wykłady i zajęcia laboratoryjne) dla uczniów szkół średnich z województw Śląskiego i Opolskiego.

Posiada osiągnięcia w kształceniu młodej kadry. Był promotorem w 3 zakończonych przewodach doktorskich(jedna obrona odbyła się na Wydziale Chemicznym Politechniki Wrocławskiej, a dwie na Wydziale Chemii Uniwersytetu Opolskiego). Jest również promotorem w jednym wszczętym przewodzie doktorskim oraz sprawuje opiekę nad trzema doktorantami. Posiada znaczny udział w recenzowaniu prac doktorskich oraz w pracach komisji habilitacyjnych. Był recenzentem 10 doktoratów z różnych uczelni: z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, z Uniwersytetu Przyrodniczego w Wrocławiu i z Politechniki Wrocławskiej. Dwukrotnie był sekretarzem komisji ds. postępowania habilitacyjnego w Uniwersytecie Opolskim oraz 9-krotnie członkiem tych komisji w Politechnikach: Gdańskiej, Łódzkiej i Poznańskiej, w Uniwersytetach : Gdańskim, Wrocławskim i Przyrodniczym w Wrocławiu oraz w IChO PAN w Warszawie. Częste zapraszanie Kandydata w charakterze recenzenta doktoratów lub członka komisji habilitacyjnych świadczy o dobrej rozpoznawalności jego kompetencji w środowisku chemików organicznych i analityków.

5. Działalność organizacyjna

Oprócz działalności naukowej i dydaktycznej Pan dr hab. Jacek Lipok jest mocno zaangażowany w działalność organizacyjną na wydziale, w uczelni i na terenie kraju. Jest członkiem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Chemicznego, w tym przez 3 kadencje był członkiem Prezydium. Bierze aktywny udział w pracach organizacyjnych zjazdów PTChem, był członkiem Komitetów Naukowych Dorocznych Zjazdów PTChem w Krakowie, Wrocławiu, Poznaniu, Gdańsku, Siedlcach i Częstochowie.

Jest członkiem Zespołu Analizy Farmaceutycznej, Biomedycznej i Produktów Naturalnych, Komitetu Chemii Analitycznej PAN. Był członkiem Zespołu Ekspertów Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej (UKA) dla kierunków inżynieria chemiczna i procesowa, technologia chemiczna. Jest członkiem Komisji Senackich UO ds. Organizacji i Rozwoju Uniwersytetu Opolskiego. Również aktywnie działał przed habilitacją, był senatorem UO i członkiem Komisji Senackich, Przewodniczącym Zarządu Opolskiego Oddziału PTChem. Od roku 2012 jest członkiem European Federation of Biotechnology.

Podsumowanie

Podsumowując stwierdzam, że całokształt dorobku Pana dr hab. Jacka Lipoka oceniam pozytywnie. Posiada dorobek naukowy na dobrym poziomie, umiejętność pracy w zespołach badawczych w kraju i za granicą, znaczący udział w kształceniu młodej kadry naukowej i osiągnięcia w zdobywaniu środków finansowych na badania. Wysoko oceniam jego działalność dydaktyczną i organizacyjną. Według mojej opinii wszystkie wyżej przedstawione osiągnięcia Kandydata spełniają wymagania określone w Ustawie o stopniach i tytule naukowym z dnia 14 marca 2003 roku i w pełni popieram jego wniosek o nadanie mu tytułu profesora w zakresie nauk chemicznych.

